

Handläggare: Ann Gardeström
Telefon: 50825411

Till
Socialtjänst- och
arbetsmarknadsnämnden

Modernare adoptionsregler

Svar på remiss av SOU 2009:61
(1 bilaga)

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen.
3. Paragrafen justeras omedelbart.

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Fredrik Jurdell
Avdelningschef

Sammanfattning

Utredningen har haft som uppdrag att göra en allmän översyn av reglerna för adoption i 4 kap. föräldrabalken samt utreda vissa frågor som särskilt gäller internationell adoption. Utredningen föreslår att 4 kap. i föräldrabalken upphävs och ersätts med ett nytt moderniserat kapitel där barnperspektivet stärks och det ges tydligare vägledning till domstolarna för bedömningar av ärenden rörande adoption. Ett förtydligande av reglerna för adoption av vuxna föreslås och en ny

regel föreslås om att sammanboende par ska prövas på samma sätt som gifta par och registrerade partners. Utredningen föreslår vidare att flera förändringar när det gäller domstolens beslutsunderlag införs samt förändringar i reglerna för enskild adoption. Utredningen föreslår att en övre åldersgräns för medgivande att ta emot ett barn för adoption från utlandet införs och att lagstiftningen som reglerar internationella privaträttsliga förhållanden moderniseras. Slutligen bedömer utredningen att behovet av särskild företrädare för barn som kommer till Sverige i syfte att adopteras kan tillgodoses enligt gällande rätt.

Förvaltningen instämmer med utredningens förslag i stort men vill fästa nämndens uppmärksamhet på att utredningen inte föreslår någon förändring som skulle ge socialtjänsten nya redskap att föreslå adoption som alternativ till långvarig familjehemsplacering. Utredningen föreslår att adoption ska vara fortsatt avhängigt av vårdnadshavares samtycke.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen för yttrande överlämnat remiss av betänkandet Modernare adoptionsregler, SOU 2009:61. Ärendet har även remitterats till stadsdelsnämnderna Bromma, Södermalm, Hägersten-Liljeholmen och Kungsholmen samt till stadsledningskontoret.

Remissen i sin helhet kan läsas på

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/93/01/ad2e9519.pdf>

Ärendets beredning

Detta tjänsteutlåtande har utarbetats inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor i samarbete med resurscentrum för adopterade.

Remissen i sammanfattning

Huvudsakliga förslag

Utredningen föreslår att 4 kap. föräldrabalken upphävs och ersätts med ett nytt kapitel med modernare språk och en annan systematik. Vidare föreslår utredningen att en grundläggande bestämmelse införs om att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om adoption som rör barn under 18 år. I lagtexten införs vissa omständigheter som ska ligga till grund för bedömningen om vad som är barnets bästa. Barnets biologiska föräldrars vilja och förmåga att ge barnet grundläggande trygghet, fostran och omvårdnad men även relationen i övrigt mellan barnet och de biologiska föräldrarna ska beaktas. Vidare ska de sökandes förutsättningar att ge

barnet ett varaktigt och stabilt föräldra-barn-förhållande beaktas. En särskild regel föreslås om adoption av vuxna (över 18 år), där adoption ska få ske om det bedöms finnas särskilda personliga förhållanden mellan de sökande och den som ska adopteras, särskilt om de sökande har uppfostrat den som de vill adoptera eller om det på annat sätt finns en långvarig och stabil föräldra-barn-relation mellan dem. Utredningen föreslår att gällande lägsta ålder för att få adoptera, 25 år, ska finnas kvar med möjlighet till undantag i särskilda fall.

Enligt förslaget ska en ny regel införas där sambor jämställs med makar. Sambor och makar ska inte få adoptera annat än gemensamt, om det inte gäller en adoption av den andra makens barn.

När det gäller samtycke föreslår utredningen att huvudregeln liksom idag ska vara att ingen över 12 år ska kunna adopteras mot sitt samtycke. Barn under 18 bör inte få adopteras bort utan vårdnadshavares samtycke och nuvarande undantag för en förälder som inte är vårdnadshavare bibehålls. Det innebär att en förälder som inte är vårdnadshavare medges inte ha vetorätt mot en adoption. Utredningen föreslår ingen förändring av nuvarande regler om vetorätt för vårdnadshavare och menar att det med anledning av den starka rättsverkan som en adoption har inte finns tillräckliga skäl att införa möjligheten att barn ska kunna adopteras mot en vårdnadshavares vilja. Utredningen anser att socialstyrelsen bör få i uppgift att utarbeta vägledning för kommunerna så att arbetssätt för att främja samförståndslösningar utvecklas i syfte att öka antalet nationella adoptioner.

Domstolens beslutsunderlag

När det gäller domstolens beslutsunderlag föreslår utredningen ett antal åtgärder för att underlagen till domstolarna ska förbättras:

- det ska inte som hittills vara socialnämnden som yttrar sig utan nämnden ska (liksom när det gäller vårdnadsutredningar) utse en utredare som får i uppdrag att utarbeta ett underlag till domstolen
- *en* kommun ska vara ansvarig även om den sökande, barnet och/eller föräldrarna bor i olika kommuner
- en sekretessbrytande regel införs så att utredaren kan få relevant information från en annan kommun
- domstolen ska ge riktlinjer för utredningen och bestämma en tid för när den ska vara utförd
- utredaren ska få i uppdrag att ge barnet relevant information och rådgivning
- utredaren ska klarlägga inställningen hos barnets föräldrar och erbjuda dem rådgivning

- utredaren ska redovisa sin utredning till domstolen och lämna ett förslag till beslut
- domstolen ska få en tydligare skyldighet att föra skriftväxling med barnets föräldrar

Upplysning om barnets ursprung

Utredningen föreslår ett införande av en bestämmelse om att den som adopterar ett barn ska vara skyldig att upplysa barnet om dess ursprung så snart det är lämpligt. När någon har adopterat sin makes/makas barn ska skyldigheten vara gemensam för makarna. Utredningen föreslår inga sanktioner.

Enskild adoption

Utredningen föreslår att regelverket för enskilda adoptioner (av barn från utlandet) tydliggörs och blir mer enhetligt. Möjligheterna att få tillstånd till enskild adoption utan förmedling genom en auktoriserad adoptionsorganisation föreslås bli begränsade till att gälla enbart släktingbarn eller där det finns en annan särskild personlig relation mellan de sökande och barnet. Ansvar för denna prövning ska föras över till socialnämnden från MIA (Myndigheten för internationella adoptionsfrågor). Tillstånd ska endast kunna ges om de sökande har sökt och fått medgivande för att ta emot barnet och det har prövats att adoptionen verkligen är till barnets bästa. Om barnet redan har förts till Sverige i avsikt att adopteras ska domstolen bara kunna ta upp ärendet om tillstånd till enskild adoption har givits eller adoptionen har förmedlats av en auktoriserad adoptionsorganisation.

Medgivande

Bestämmelserna om medgivande att ta emot ett barn för adoption regleras i 6 kap. 12-15 §§ socialtjänstlagen. Utredningen föreslår att en åldergräns införs och att medgivande inte får lämnas om den eller de sökande har fyllt 43 år vid ansökningstillfället. Undantag från huvudregeln ska göras endast om det finns en personlig anknytning eller andra särskilda skäl. Ett medgivande föreslås gälla i tre år, inte som i dag två. När en ansökan om medgivande gäller ett särskilt barn föreslår utredningen att det ska prövas att den tänkta adoptionen är till barnets bästa. Utredningen föreslår att när det gäller en ansökan om att adoptera ett barn med hemvist i Sverige och sökanden har sitt hemvist i ett land som är anslutet till 1993 års Haagkonvention ska socialnämnden, inte som idag MIA, sammanställa den erforderliga rapporten om barnet.

Behov av företrädare för barn som kommit till Sverige för att adopteras
Utredningen menar att de regler som finns i lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn är tillämpliga även för barn som kommer till Sverige i

avsikt att adopteras. Utredningen föreslår därför inga förändringar av gällande lag men menar att berörda myndigheter kan behöva uppmärksammas på att lagen omfattar även dessa barn.

Internationellt privaträttsliga regler

Utredningen föreslår att utgångspunkten för vilken domstol som ska vara behörig ska vara personers hemvist, inte nationalitet. Detta ligger i linje med annan lagstiftning och praxis inom EU.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen instämmer i huvudsak med utredningens förslag. Det är bra att föräldrabalkens regler för adoption tydliggörs och utgår från ett uttalat barnperspektiv.

Det är särskilt viktigt att det i föräldrabalken införs en bestämmelse om att det är barnets bästa som ska vara vägledande för alla beslut om adoption. Utredningen föreslår att det i lagtexten ska uttryckas vad som särskilt ska beaktas vid bedömningen av vad som är barnets bästa;

- viljan och förmågan hos barnets föräldrar att ge barnet omvårdnad, trygghet och en god fostran
- den personliga relationen i övrigt mellan barnet och föräldrarna och
- förutsättningarna för sökanden att ge barnet ett varaktigt och stabilt föräldra-barnförhållande

Det är en förändring att i lagtext uttrycka vad som ska ligga till grund för bedömningen av vad som är barnets bästa. Förvaltningen anser att utredningen har infört ett tydligare barnperspektiv men utredningen har inte gått så långt att den föreslår någon förändring avseende vårdnadshavarens samtycke till adoption. Det är en grannliga fråga att balansera frågan om barns rättigheter med föräldrars rättigheter och skyldigheter. Utredningens argument för att inte föreslå att adoption mot vårdnadshavarens vilja skulle bli möjligt är den starka rättsverkan som en adoption har. Det är mycket viktigt att socialstyrelsen utarbetar riktlinjer till hjälp för socialtjänstens bedömningar i dessa frågor.

Det uttrycks i betänkandet att skrivningarna om barnets bästa öppnar för möjligheterna att antalet adoptioner av barn som alternativ till placering i familjehem bör kunna öka. Med nuvarande lagstiftning finns möjligheten att via en överflyttning av vårdnaden till en särskilt förordnad vårdnadshavare föreslå att ett familjehem blir adoptivföräldrar. I betänkandet föreslås inga lagändringar som ökar socialtjänstens möjligheter att initiera en adoption.

De största förändringarna gäller beslutsunderlaget till domstolen, där utredningen föreslår ett förfarande som liknar dem som finns i ärenden som rör vårdnad, boende och umgänge. Enligt förslaget ska socialnämnden utse en utredare, vilket påskyndar hanteringen och ökar tydligheten. Vidare föreslår utredningen att den kommun som barnet bor i ska vara ansvarig för utredningen och istället ha rätt att begära information från andra kommuner vilket också bör öka förutsättningar för att domstolen får ett bättre och mer heltäckande yttrande. Det är enligt gällande rätt oklart vad ett yttrande till tingsrätten ska innehålla och det är bra att utredningen föreslår att de sökandes förutsättningar att ge barnet en stabil familj och att en utredning enligt 4 kap FB till innehållet ska likna en utredning om medgivande att ta emot ett barn från utlandet. Dock anser förvaltningen att detta kunde tydliggöras ytterligare i förslaget till lagtext.

Utredningen föreslår att kravet på stabiliteten i relationen mellan de tilltänkta adoptivföräldrarna ska öka. Utredningen föreslår att sambos ska jämföras med gifta par och att det snarare är bedömningen av stabiliteten som ska vara avgörande, inte den formella grunden för relationen. Förvaltningen instämmer i förslaget då det är båda de vuxna i en familj som är ansvariga för ett barn, oavsett legal status av relationen.

Förslagen att begränsa möjligheterna till enskild adoption av barn som har sin hemvist utomlands är enligt förvaltningens mening mycket bra, det ökar rättssäkerheten för barnen och tar bort de möjligheter att kringgå regelsystemet som finns idag.

Förvaltningen anser vidare att det är bra att en övre åldersgräns för att få medgivande att ta emot ett barn med hemvist utomlands skrivs in i lagtexten då det ökar rättssäkerheten och likställigheten över landet. För Stockholms stad gäller redan idag att ett medgivande inte ska beviljas om de som vill adoptera är över 43 år när de ansöker om att få medgivande. Det är vidare bra att ett medgivande föreslås gälla i tre år i stället för två eftersom många i dagsläget är tvungna att ansöka om nytt medgivande då de p.g.a. väntetiderna inte har hunnit få något barn inom två år. Utredningen föreslår ett förtydligande av lagtexten när det gäller att de tilltänkta adoptivföräldrarna ska ha fått barnet i sin vård (men kanske inte hunnit komma hem till Sverige) inom tre år vilket är bra och ökar tydligheten i rättstillämpningen.

Konsekvenser av utredningens förslag

Förslaget innebär i vissa delar en avlastning för stadsdelsnämnderna eftersom tiden för ett medgivandes giltighet förlängs till tre år. Dock innebär förslaget om

ett utökat ansvar för utredningar att socialnämnden tar över en stor del av domstolarnas arbetsuppgifter, får helt nya arbetsuppgifter. Utredningen menar att den förlängda tiden för medgivandets giltighet kommer att jämna ut detta och att förslagen därför inte bör medföra någon ekonomisk kompensation för kommunerna. Förvaltningen anser att det är tveksamt om ett minskat antal nya medgivanden kommer att väga upp dessa nya arbetsuppgifter. Utredningen föreslår dessutom helt nya uppgifter för socialnämnden när det gäller ansökan om att få adoptera ett barn från utlandet utan medverkan av en adoptionsorganisation (enskild adoption). Uppgifterna innebär att utreda om barnet är tillgängligt för adoption, om adoption är för barnets bästa och att det verkligen föreligger släkt- eller andra nära relationer mellan barnet och de som ansöker om att få adoptera det.

Förvaltningen har vid kontakter med MIA som ansvarar för prövningen idag förstått att den statistik som utredningen grundar sina slutsatser på är svårtolkad. De barn i Stockholm som idag adopteras genom enskild adoption kommer i många fall från länder där dessa utredningar är svåra att göra. Det kan vara svårt att få fram dokument eller blodprov som visar på släktband och det kan vara svårt att upprätta kontakt med lokala myndigheter. Förvaltningen ifrågasätter varför inte dessa uppgifter ska ligga kvar hos MIA som har ett internationellt nätverk med upparbetade kontakter och rutiner. I annat fall anser förvaltningen att kommunerna bör kompenseras ekonomiskt då det kommer att innebära nya och ökade arbetsuppgifter.

Bilagor

1. Sammanfattning av utredningens förslag.